

מתורתם של רבותינו

הרב יחיאל משה ורטהיימר

עורך ראשי במכון כתבי 'בן מלך'

לדרכו של הגאון רבי לייב מינצברג זצ"ל בלימוד המקרא

עדיין עומדים אנו תחת הרושם הקשה של הסתלקותו הפתאומית של מורי ורבי הגאון רבי לייב מינצברג זצ"ל רבה של 'קהל עדת ירושלים', אשר היה רב ורועה, ידיד ואהוב לכל תלמידיו. זאת נחמתי בעניי, כי הייתה לי הזכות להיות קרוב אליו ולקבל ממנו תורה ודרכי הנהגה. הגר"ל זצ"ל התפרסם כמי שסלל דרכים ונתיבות במקצוע של לימוד המקרא, יחד עם היותו מנהיג ומורה דרך בדרכי ההנהגה והעבודה. המאמר דלהלן ינסה להציג את עיקרי משנתו ודרך לימודו במקרא.

בלימוד תורתו ובהליכה בדרכיו נתחזק ונתנחם.

ספר תורת האלוקים – יסודו של היהודי

נראה כי חידושו הראשון של הגאון רבי לייב מינצברג זצ"ל בלימוד המקרא, הוא עצם העיסוק בו. דורות רבים הוגים יהודים בעיקר בחלק התלמוד וההלכה, מעטים בלבד עסקו במקרא בצורה יסודית ושיטתית.

הגר"ל חידש שחשיבותו של לימוד המקרא היא בעיקר בכדי לעמוד על הידיעה מה רצון ה' מאתנו. בכללות להבין מה היא צורתו הנדרשת של 'יהודי', ובפרטות לקיים את המצוות מתוך הגישה הנכונה.

גם תנועות החסידות והמוסר התפתחו מתוך צורך זה, שאין די בלימוד הגמרא לרוב ובידיעת ההלכות כדי להיות יהודי שלם. כי צריך האדם להשתלם גם באמונה, ביראה ובאהבה, בהשקפות ובמידות. ובאמת יתכן שצורת בניין יראת השמים המקורית של יהודי הייתה על ידי לימוד חומש ושאר ספרי נ"ך ומדרשי חז"ל. בהתאם לכך, חתירתו של הגר"ל לעבר עיון המקרא אין מגמתה בשאיפה עיונית בעלמא - כ"מחקר אקדמי", אלא יסודה ברצון

לשוב למקורות, לדעת 'מה ה' אלוֹקִיךָ דורש מעמך'. זאת כיון שהבסיס והדרך לכל בירור כזה בהכרח נעוץ בתורה שבכתב.

ולשם כך צריך להיות קשוב לסגנון התורה שבכתב, לחיות את המציאות של התגלות והנהגת שם ה' בעולם, לחוש את היחס של בחירת ה' בעם ישראל, ולדעת שה' מדבר אלינו ומצפה לעבודתנו.

כמובן שיש ללמוד את החומש בצורה נכונה, להביט על כל פרשה במבט רחב ולשאול מה זה בא ללמדנו, כחלק ממהלך כללות סיפור התורה.

וזה יתרון מעלה בלימוד התורה שבכתב משום שהיא מלמדת את האדם את שרשי הדבר וצורתו היסודית, הן בכללות חובת המצוות, והן בפרט בכל מצוה ומצוה. ולעומתה התורה שבעל פה מורה לנו את צורת הביצוע המעשי. אך את עקרונות 'רוח התורה' והרגש המתלווה לקיום המצוות, ניתן לדעת דווקא מעיון מעמיק בסגנון התורה ומצורת כתיבת הדברים וסדרם, מתוך התבוננות ויגיעה הן בחלק הפשוט והן בחלק הדרש. דברים שאי אפשר לעמוד עליהם מתוך ההלכה לבד.

ידיעת תוכן המצווה נצרכת אפוא כדי לדעת את הגישה וצורת הקיום של המצווה. כשם שיש הבדל עצום בין אמירת הלל לאמירת קינות, ומי שמבצע את פעולת המצווה אך אינו מבין את משמעות התוכן שלה, הרי הוא קרוב למתעסק, וחסר לו בשלימות קיום המצווה.

כל חייו של הגר"ל היו מסע אחד ארוך לפתור את שאלת 'מהו יהודי', לימוד המקרא היה אחד התחנות המרכזיות לפתרון שאלה זו.

דוגמאות לטעמי המצוות המתבארים מתוך לשונות המקרא

במבט על המצוות מתוך הלכותיהם המעשיות, נראה הכל כמערכת חוקים אחת שבה אין הבדל בין איסורי רציחה וגניבה, עריות וחילול שבת ומורא מקדש. רק לימוד המצוות במקורם מאפשר ללומד להתבונן ביסודם של הדברים.

אחת הדרכים להבחין בתוכן וכוונת המצוה בתורה שבכתב הוא ההקשר וכללות הנושא שבה נכתבה המצוה, וכגון הרבה מצוות שבראשם נאמר 'פסוק כותרת' המגדיר את כללות עניין המצוה. ובהמשך הפסוקים בא הפירוט.

ישנן מצוות שהנימוק הכתוב בתורה משנה את המבט השטחי עליהם. אמנם בחלק מהמצוות האופי פשוט יחסית לזיהוי. לדוגמא, באיסורי אכילה, הרי פשוט שהרגש הנכון לאיסור אכילת שקצים ורמשים הוא מחמת התיעוב והמיאוס שבהם. מה שאין כן מה שנמנע האדם מלאכול תרומה וקדשים הוא מחמת המעלה והקדושה שבדבר. הרי שאף שקיומם בפועל של שני האיסורים הוא שווה, מכל מקום צורת קיומם היא שונה ורחוקה מאד זה מזה.

והנה אכילת חֶלֶב ודם נראה לכאורה שהוא סוג של תיעוב. אולם המתבונן בפסוקי התורה נוכח לדעת שאדרבה, איסורם הוא משום שהם חלק ה'.

וְהִקְטִירָם חֲבָהוּ הַמִּזְבֵּחַ לֶחֶם אֲשֶׁה לְרִיחַ נִיחַח כָּל חֶלֶב לֵה:
חֶקֶת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם כָּל מוֹשְׁבֵיכֶם כָּל חֶלֶב וְכָל דָּם לֹא תֹאכְלוּ: (ויקרא ג, טז-יז)

וכן הוא בכל המצוות, שעל ידי ידיעת תוכנם מקיים אותם האדם בגישה ובצורה נכונה. עוד יש ללמוד מסדר הדברים בכל עניין, שדרכו של הכתוב תמיד הוא באופן של מוסיף והולך כדרך 'לא זו אף זו', ומסדר זה יש לנו ללמוד על אופי המצוה ורוחה. וכגון "ונפל שמה שור או חמור"¹, שמהקדמת השור אנו למדים שיותר יש לחייב את בעל הבור על נפילת השור מאשר על נפילת החמור. וזה מכוון אותנו להבנת גדר החיוב בבור, שקשור במידת הכנת הבור למכשול, שכן השור הוא פיקח יותר מהחמור ונזהר בעצמו מבורות, אבל החמור היה צריך בעליו לשמור עליו יותר.²

יש דרך להבין את התורה על פי הפשט

כנראה, הסיבה העיקרית שגרמה לרבים להימנע מלעסוק ולהעמיק בלימוד התורה שבכתב, היא בשל העובדה שהיא לכאורה כספר החתום, והקשיים והתמיהות בו עולים מכל צד. מי שניגש אל החומש ומבקש לקרות בו כאחד הספרים, נתקל מיד בעניינים מוקשים, כמו למשל פרטים שנכפלו לכאורה ללא צורך בכמה מקומות, או לשונות הנראים כשפת יתר. לפעמים נדמה שהתורה מאריכה ומפרטת דברים פשוטים, בעוד שבעניינים אחרים התורה מקצרת אף שהיה מקום להרחיב יותר.

כמו כן נראים לפעמים עירוב וסמיכות עניינים שאינם קשורים לכאורה, והלומד מתקשה להבין מדוע באו עניינים אלו סמוכים וקשורים זה לזה. כמו כן מתעוררות תמיהות רבות בסדר העניינים, מדוע הפרשה מתחילה בפרט מסויים. ולכל לראש הניגוד הנחזה לכאורה בין התורה ככתבה לבין ההלכות העולות מתוך דרשות חז"ל, כאשר במקומות רבים אי אפשר להבין כיצד ניתן להגיע להלכה זו מתוך פשוטות הפסוק. הלכות רבות הם 'כהררים התלויים בשערה', או שאין אפילו שערה, ויש מקומות שאפילו נראה כהיפך הפשט.

ריבוי הקושיות מרפה את ידיהם של רבים ומביא לייאוש מהסיכוי להגיע להבנת הדברים. אחרים סבורים שניתן לפתור את הדברים רק על פי הדרש הרמז והסוד.

יש שמקשים ושואלים קושיא בפשט הכתוב, כגון ייתור לשון או שינוי לשון, ומיישבים בדרך דרש או רמז או סוד. אמנם שיטתו של ר' לייב היא כי מבחינת הפשט עדיין הקושיא במקומה עומדת, כי אם הקושיא היא בפשט גם התירוץ צריך להיות בפשט. אלא אם ניתן להבין שהדרש נמצא בפשט עצמו.

עלינו להאמין שהתורה שבכתב ניתנה לנו על מנת ללומדה ולהבינה, ואינה חלילה רק ספר חתום של רמזים וחידות. אמנם אין חולק על כך שבתורה רמזים עניינים נשגבים וסודות

¹ שמות כא, לג.

² ועיין בן מלך על התורה על אתר.

עליונים, אך אל לנו להימנע משום כך מלגשת אל התורה גם כפשוטה, שהיא ללא ספק מובנת ומיושבת מתוך עצמה.

רשאים אנו להתבונן לבד בתורה, וכפי שמצינו שמפרשי החומש האחרונים מפרשים הרבה פעמים בניגוד לפירושי הראשונים ולמדרשי חז"ל, מתוך ההבנה ש'אלו ואלו דברי אלוקים חיים'. וידועים דברי בעל 'אור החיים' שכתב שניתן רשות לפרש שלא כחז"ל ובלבד שלא ישנה את המשמעות להלכה.³

החומש כספר למדני

העיקרון המרכזי שהגר"ל ניגש עמו אל התורה שבכתב, הוא שהיא כתובה על פי העקרונות היסודיים של הדברים, בשונה מכתביה שמתייחסת להיבט המעשי והפרקטי. ספרים רבים, ובמיוחד ספרים הבאים להדריך את קוראיהם כמו המשנה והשלחן ערוך, כתובים בסגנון המתייחס לצד המעשי של הדברים, הן מבחינת הסדר והן מבחינת מבנה הכתיבה והלשון. אך התורה שבכתב מעמידה את שורש הדברים כפי שהם מצד העקרונות.

לומדי בית המדרש יודעים למשל כי ב'משנה תורה להרמב"ם' ניתן לדייק וללמוד דברים אפילו מבחירתו היכן לקבוע את מקום כתיבת ההלכה. הקו המנחה הוא שסידור ההלכות אצל הרמב"ם נעשה על פי הקשר למדני ולא פרקטי. [לדוגמא, העובדה שאת אמירת 'על הניסים' בחנוכה הרמב"ם קובע בהלכות תפילה ולא בהלכות חנוכה, מביאה מפרשים רבים לדייק שהוא נוקט שאמירה זו אינה מתקנות חכמים של ימי החנוכה].

הקושי של לימוד החומש נובע מכך שהלומדים מצפים שהדברים יהיו כתובים כפי שהם מתבצעים בפועל. אולם עלינו לדעת שככל שהרמב"ם הוא ספר 'למדני', הרי ספר תורת האלוקים נכתב על פי סדר עקרוני אף יותר מכך. בסגנון הכתיבה של התורה שבכתב לא בא לידי ביטוי כל ההיבט המעשי-פרקטי. ואכן לשם כך באה התורה שבעל-פה, בכדי להשלים את החלק הזה, המעשי וההלכתי. לכן, יחד עם התורה שבכתב ניתנה למשה רבינו התורה שבעל פה, והיא מפרשת כיצד יש לקיים בפועל את התורה שבכתב.

כלל נוסף הנובע מסגנון כתיבה זה, הוא שישנם דברים שאינם נכתבים מפאת היותם עמוקים מכדי להיכתב. בתורה נכתב העיקרון הראוי לכתיבה, אך בפנימיות הדברים ישנם מעמקים עדינים שאי אפשר להגדירם בכתב, דברים שכתבתם תחטיא את מהותם, שכן מעצם טבעם הם יכולים להימסר רק בעל-פה.

לפי זה מובן שהתורה שבכתב ניתנה בסגנון הזה לא בכדי לכתוב בלשון קצרה, אלא כדי למסור לנו את האמת העקרונית כפי שהיא. כי לפעמים בהיבט המעשי אין באה לידי ביטוי המשמעות הפנימית, ואילו צורת הכתיבה בתורה מלמדת את הדברים כפי שהם ביסודם. הכלל הוא שהחומש הוא 'הספר הכי למדני'.

³ אור החיים על בראשית א, א אות ג.

הגדרה זו היא יסוד איתן שעל פיו נוכל לפתור כל קושי שעולה בפנינו בלשון התורה הקדושה, והדוגמאות הם למאות ואלפים. כל שינוי לשון, כל כפילות, מדוע הקדימו את המאוחר, מדוע נדמה לפעמים שהכתוב מקצר בפרטים מסוימים ומאריך בפרטים הנראים כשוליים. מדוע אותה מצוה נכפלת כמה פעמים, ומדוע ישנם הבדלי סגנון בין המקומות השונים.

מלבד השאלות הללו הנוגעות לעצם פשט הכתוב, ישנה התמיהה הגדולה, מדוע דרשות חז"ל במקומות רבים שונים ממשמעות הפשט. במבט רגיל לא היינו מבינים מתוך החומש את ההלכות המתקבלות בפועל בתורה שבעל-פה. מהיכן נובע הפער הזה.

התשובה לכל אלו נעוצה בעיקרון היסודי האמור. זהו סגנון כתיבה דייקני הבא ללמדנו את המצוות ולהעביר לנו את העובדות מהזווית העקרונית-רעיונית. אין מטרתו להעביר אותן מהזווית המעשית-הפרקטית ההלכתית, שאותה משלימה עבורנו התורה שבעל-פה.

יגדיל תורה ויאדיר

דוגמא יסודית לכלל זה, שבתורה שבכתב מבואר ה'עקרון' ולא דווקא ההתמודדות המעשית, ניתן לראות במה ששנינו במתניתין:

כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר, ויש שיש לו סנפיר ואין לו קשקשת. (גדה ו, ט)

ואמרו בגמרא:

ולכתוב רחמנא קשקשת ולא בעי סנפיר. א"ר אבהו וכן תנא דבי רבי ישמעאל יגדיל

תורה ויאדיר. (גדה נא:)

כלומר שמאחר שכל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר, נמצא שהגורם הקובע לטהרת הדגים הוא רק הקשקשת, ואם כן למה נכתב בתורה כלל שנצרך סנפיר. ותירצו בגמרא שנכתב משום 'יגדיל תורה ויאדיר'.

והביאור בזה הוא, שאין התורה רק הדרכה מעשית כיצד לקיים את המצוות, כי עבור זאת אכן היה די בנתינת סימן הקשקשת שהוא הוכחה שהדג טהור לאכילה. אכן התורה באה ללמד את האמת והראוי מצד עצם הדבר, ומפורש בזאת שהסנפיר והקשקשת הם הם שגורמים לדג להיות טהור, ואין אלו סימני היכר גרידא. ומאחר שהסימנים הם גורמי הטהרה, הלא הם גופי תורה, ובזה יגדיל ה' תורה במה שהורה לנו בתורתו שסיבת הטהרה נעוצה בסנפיר כבקשקשת. אלא שבפועל אין נפקא מינא בדבר, כיון שבלאו הכי כל שיש לו סנפיר יש לו קשקשת. אבל זאת האמת וקביעת התורה בעצם, שטהרת המינים הללו לאכילה היא רק משום שיש בהם גם סנפיר וגם קשקשת.⁴

⁴ ונראה שזו כוונת דברי הריטב"א שם: "יגדיל תורה ויאדיר - פירוש דלסמוך בודאי בקשקשת סגי לן, ומיהא כתב רחמנא סנפיר משום דלא סגיא דלא להוי התם, כיון שיש שם קשקשת, ואולי הוא גם כן גורם טהרתו, ואף על פי שהוא לבדו אינו גורם טהרה".

עין תחת עין

הדוגמא הבולטת לכלל זה היא מה שכתוב בתורה:

עין תחת עין: (שמות כא, כד)

ודרשו בו חז"ל שהכוונה תשלומי ממון דהיינו דמי עינו.⁵ חז"ל לא באו פירשו כך את הפשט, אלא שההלכות נקבעות לפי דרכי הדרש.

ואכן יש לבאר מדוע באמת כתבה התורה "עין תחת עין", ולא כתבה במפורש שיש לשלם ממון. התשובה מיוסדת על הכלל האמור, שכן מצד האמת והצדק ענשו הראוי של החובל הוא עין תחת עין, ולכן כתבה תורה בסגנון הכתיבה 'עין תחת עין', כי התשלום אינו אלא כופר.⁶ הטעם שמשלמים דווקא ממון ולא עין תחת עין כפשוטו, מבואר בסוגיא שם מכמה וכמה נימוקים מעשיים, שמחמתם לא יתקיים הצדק אם נבצע עין תחת עין כפשוטו.

מעתה, אם היה כתוב דין תשלומי ממון בפירוש, היינו מקבלים רושם מוטעה והיינו סוברים שיסוד חיובו הוא רק ממוני. אבל תורת האלוקים התמימה המזוקקת שבעתיים, כתובה באופן שבפשוטה היא באה ללמדנו את עצם יסודי חוקי הצדק והמשפט. ואילו ההנהגה בפועל כיצד לבצע זאת למעשה, זאת לימדה אותנו התורה בדרכי הדרש, שתמורת העין משלם ממון כופר.

עם זאת, למרות שהדרש אינו הפשט וגם לא בא להחליף את הפשט, בכל זאת הוא קרוב אליו ביסודו. הדרש תמיד נובע מהרעיון האמור בפשט. מתוך הרעיון הכללי של הפשט למדו חז"ל לדקדק את ההלכה מלשון הכתוב בדרך דרש, אף שהדרש עצמו אינו בדרך הפשט.

פרשה שנאמרה ונשנית

אחד הקשיים הבולטים בלימוד החומש הוא כפילות הפרשיות. מצוות שונות נאמרו בתורה במספר מקומות, ומלבד הקושי בעצם הכפילות שנראה כלשון מיותרת, ישנם הבדלים בסגנונות.

בגמרא נאמר שכל פרשה שחזרה ונשנית נשנית בשביל דברים שנתחדשו בה.⁷ הדבר צריך ביאור, מדוע לא נאמרו אותם דינים מחודשים במקומם, בפרשה הראשונה בה נכתבה המצוה.⁸

אחד היסודות המרכזיים בתורתנו של הגר"ל הוא המושג של 'שתי פרשיות'. לומדי הישיבות מכירים את המושג 'צווי דינים', כלומר יש שבאותה הלכה עצמה מעורבים שני יסודות הלכתיים שכל אחד מהם גורם לדינים מסויימים. עלינו לדעת שגם בחומש ישנם 'שני דינים'

⁵ בבא קמא פג, ב

⁶ כמו שמפורש ברמב"ם ובאבן עזרא ושאר מפרשים.

⁷ סוטה ג, א

⁸ וכפי שמעיר ה'אור החיים' (ויקרא יב, ג).

ולפעמים גם שלשה ויותר. דהיינו, שמצוות שנכתבו בתורה ושוב חזרו ונשנו, המשמעות היא שמצוה זו מתקיימת מחמת שני שרשים וגדרי חוב. והדינים המחודשים נובעים מהגדר הנוסף שיש במצוה, אשר התחדש רק בפרשה זו.

ספר 'בן מלך - המצוות התמידיות שבמקדש', רובו ככולו מיוסד על עיקרון זה. הוא מראה כיצד משמש כלל יסודי זה במצוות שבמקדש: תמידין, מוספין, לחם הפנים, הדלקת המנורה, קטורת. כל אלו נשנו כמה פעמים בתורה, והוא מסביר את הגדר המיוחד שבכל מקום וכיצד נובעים ממנו הדינים שנאמרו בו. מהלך זה מיישב כמו מאליו עשרות קושיות שהעלו המפרשים.

עקרון נוסף שמחדש הגר"ל הקשור אף הוא ביסוד של 'פרשה שנשנית', הוא עקרון חמשת הספרים. כל אחד מחמשת חומשי התורה מייצג גישה מחודשת ביחס של עם ישראל והקדוש ברוך הוא. לפי זה מצוות שנאמרו בכמה חומשים נכפלו משום שהם מתחייבים מתוך כמה עקרונות, ובכל חומש נכתב העיקרון השייך לאותו חומש. העניין כמובן דורש הרחבה שאין מקומה במאמר זה.

דרשות חז"ל

חלק נוסף בדרכו של הגר"ל נוגע ליחס בין 'פשוטו של מקרא' לדרשות חז"ל. הגר"ל מבאר בדרכם של הראשונים, שהדרש והפשט הם כשני אפיקים מקבילים השונים זה מזה, ועל זה דרשו חכמים את הפסוק

אַחַת דְּבַר אֱלֹהִים שְׁתֵּים זֶה שְׁמַעְתִּי כִּי עַז לְאֱלֹהִים: (תהילים סב, יב)

גם כלל זה נובע מן העיקרון המקיף האמור. קריאת החומש בסגנון 'פשוטו של מקרא' מלמדת אותנו את העיקרון הבסיסי, ואילו ההלכות הם צורת עשיית הדברים בפועל.

מבואר בספרי הקדמונים, הרמב"ם, המהר"ל ועוד,⁹ שהטעם שהתורה שבע"פ לא נכתבה הוא משום שיש הבדל בין הצורה הראויה למסירת דברים בכתב, לבין הצורה הראויה למסירת דברים בעל פה. אלו האחרונים הם מעצם טבעם דברים מופשטים שאין יכולים להימסר אלא בעל פה, ואם יכתבו הם מצומצמים בלבוש מסוים, בעוד שלפי האמת הם עניינים עמוקים שאינם מוגבלים דווקא להגדרה כפי שנכתבה.

יש גם הלכות רבות שאין תוקף חיובם באותו דרגה כמו הדברים המפורשים בתורה. שכן מה שכתוב בתורה הוא הדרישה הרשמית הנתבעת בתוקף הרב ביותר, אלא שישנם עוד עניינים והידורים והוספות המתחייבים מצד התורה. אולם אף שרבים מהם הם מדאורייתא בכל זאת אין הם בדרגת החוב של המפורש בתורה. כמבואר בהרבה מקומות בראשונים ואחרונים.

⁹ מורה נבוכים חלק א פרק עא, ריטב"א גיטין ס, ב, גור אריה שמות לד, כז.

בראשית מילון 3

וכן בסיפורי התורה זהו ההבדל בין הפשט לאגדות החכמים, שמה שנכתב בפשוטו הוא מה שפשוט וגלוי לעין במבט טבעי, וכן מה שהיה מפורסם בין הבריות באותו הדור. לעומת זאת המדרש הוא מה שטמון בעומק הדברים, במעמקי הלב או בהסתר מרוב הבריות.

ונזקקים אנו לכל אחד מחלקי התורה, התורה שבכתב והתורה שבעל פה, כי יש בזה מה שאין בזה. התורה שבעל פה בחלק ה"הלכות" מלמדת אותנו את ביצוע הדברים בפועל, כיצד ההלכה מתקיימת למעשה. דבר שלא נוכל לדעת אותו מן התורה שבכתב.

לעומת זאת התורה שבכתב היא עבורנו הוראת דרך ולימוד לדעת את האמת והצדק כפי שהם מצד עצמם ומהותם. ובלימוד ההלכות לבדם לא נוכל לדעת את טעמי הדברים, גדרם, שרשם, מה דבר עיקרי ומהו דבר פרטי. זאת נוכל להבחין רק מתוך סגנון התורה, במבנה ובסדר הדברים בפסוקי המצווה עצמה, בקביעת מקומה בסמיכות לאיזה מצוות היא כתובה, ובאיזה ספר נכתבה. [ומתוך עיון זה אנו באים לחלק העמוק של תורה שבע"פ: הטעמים, הנימוקים, הרגשות והתוכן של המצוות].

אלא שלמרות זאת, מעוצם קדושת התורה ופלאי כתיבתה האלוקית, יש בה דבר נפלא נוסף. כי אף אמנם שכתובתה כפשוטה היא כפי הראוי לה להיות מצד היותה בכתב, כתיבה עקרונית-רעיונית, אולם נוסף על זה טמן בה נותן התורה יתברך שמו באופן כתיבתה, שיהיו רמוזות בה גם ההלכות כפי שהן מתבצעות בפועל על פי תורה שבעל פה - 'אחת דיבר אלוקים שתיים זו שמעתי'.

ולכן הרבה פעמים דרשות חכמים אינן מתיישבות עם פשוטו של מקרא, שכן כאמור התורה שבכתב והתורה שבעל-פה ביסודם הם שני עולמות שונים. כי פשוטו של מקרא בא ללמדנו את הדבר כפי שהוא מצד העיקרון היסודי, והתורה שבעל-פה מצוה אותנו על צורת הקיום המעשי. הדרשא באה רק לנעוץ אחיזה בכתוב, כיצד גם ההלכה בפועל רמוזה בעומק התיבות ובצורת הכתיבה בדרכים שונות.

והסיבה שהביאה את החכמים לדרוש, בדרך כלל הייתה מכוח הלכה שנתקבלה מדור לדור או מסברא. שמחמת כן חיפשו באותם מקראות את הדרשה, וביקשו למצוא היכן יש שם איזה רמז או שינוי או צורת קריאה חדשה שנוכל להתפיס בה את ההלכה. ורק במיעוט מקומות יסוד סיבת הדרשא הוא בלשון הכתוב, שהשינוי עצמו מרמז ואומר דרשני.

אך למרות שביארנו שמטבע הדברים אין הדרשות נובעות בהכרח מעומק 'לשון' הפשט עצמו, אלא פעמים רבות אינם אלא בדרך רמז ואחיזה רחוקה מלשון הפשט. עם זאת יש שייכות בין הדרש ל'תוכן' הפשט, והמקום בו נדרשת הדרשה מכוון אותנו לתוכן הכללי של טעם וגדר ההלכה. כלומר שאמנם יש הקשר הגיוני בין הכתוב לבין הדרשה, למרות שהקשר זה אינו מבואר בלשון הכתוב בפשוטו, אולם בהתבוננות בעומק הפשט, מובן כיצד נרמז דבר זה בפשט עצמו. ויש לכך ריבוי דוגמאות בספרי 'בן מלך על התורה'.